

ביאור הדף מסכת שבועות דף ה'

לעיל ניסתה הגמרא לומר שלדעת רבי דורשים את התורה בדרך של ריבוי ומיעוט ולא בדרך של כלל ופרט, והביאה כך שאף רואים שדעת רבי כך מפדיון הבן שהוא לומד שם את הפסוק בדרך של ריבוי ומיעוט, והקשה רבינא שרואים בעבד עברי שלדעת רבי כן לומדים בכלל ופרט ולא בריבוי ומיעוט.

ועונה הגמרא שאכן בכל מקום רבי לומד בדרך של כלל ופרט ולא בדרך של ריבוי ומיעוט, ורק לגבי פדיון הבא סובר רבי שלומדים בדרך של ריבוי ומיעוט, כי הוא סובר כדעת רבי ישמעאל שבמקום שיש ב' כללים סמוכים אחד לשני, לא דורשים אותם בכלל ופרט אלא בריבוי ומיעוט, אך שאר מקומות דורשים בכלל ופרט, ולכן כיון שבפסוק לגבי פדיון הבן נאמר "ופדיו מן חודש תפדה" משמע גם ריבוי מ"ופדיו מן חודש" וגם מ"תפדה" דווקא שם לומדים בריבוי ומיעוט, אך בשאר מקומות לומדים בדרך של כלל ופרט.

ומביאה הגמרא את הברייטא שמצינו בה כך בדעת רבי ישמעאל שמצינו תנא דבי ר' ישמעאל על הפסוק "את אלה תאכלו מכל אשר במים, כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים", שאומר שכיון שהמילים "במים" "במים" סמוכים זה לזה, ורק אחר כך כתוב "בימי ובנחלים", לכן הפסוק לא נדרש בכלל ופרט אלא בריבוי ומיעוט.

אך אמר רבינא שדעת חכמים היא שאף באופן כזה דנים את הפסוק בכלל ופרט, וכפי שאמרו בארץ ישראל שבאופן בכל מקום שאתה מוצא שתי כללות הסמוכות זה לזה, הטל את הפרט כאילו הוא ביניהן ודונם בכלל ופרט וכלל.

ואומרת הגמרא שכיון שהובהר שלדעת רבי לומדים בכלל ופרט ולא בריבוי ומיעוט, וודאי שמה שהביא במשנה שבשבועות חייבים אף על שבועה לשעבר זה כדעת רבי עקיבא שמרבה זאת בדרך של ריבוי ומיעוט, אך הוא עצמו אינו סובר כך.

מביאה הגמרא את הברייטא שהובאה לעיל שנחלקו רבי עקיבא ורבי האם חייבים קרבן אף על העלם מקדש וקודש או רק על העלם טומאה. ששנינו בברייטא שלדעת רבי עקיבא ממה שכתוב בפסוק "ונעלם" ב' פעמים לומדים שהנכנס למקדש טמא אינו חייב קרבן אלא אם ידע בתחילה שהוא טמא, ונעלם ממנה, ולאחר מכן ידע שוב שהוא היה טמא.

אבל לדעת רבי כבר ממה שכתוב "ונעלם" אחד כבר לומדים שוודאי שהוא ידע קודם לכן, ולכן מה"ונעלם" השני לומדים לחייב גם על העלם טומאה וכלומר ששכח שהוא טמא, וגם על העלם מקדש,

ודנה הגמרא מדוע לדעת רבי מהמילה "ונעלם" הראשונה כבר משמע שהוא ידע קודם לכן, וביאר רבא שהמשמעות היא מכך שהתורה אמרה "ונעלם ממנו" ולא והיא עלומה ממנו, שאז היה משמע שהיא הייתה עלומה תמיד.

אך הקשה אביי על רבא שהרי לגבי סוטה נאמר בפסוק "ונעלם מעיני אישה", וודאי ששם מדובר שהוא לא ידע קודם לכן, כי אם בעלה היה יודע המים לא היו בודקים אותה, וכפי ששנינו בברייטא שלומדים זאת ממה שנאמר בפסוק "ונקה האיש מעון והאשה ההיא תשא את עונה", ומשמע שרק אם האיש מנוקה מעון המים בודקין את אשתו, אבל אם אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו.

ועוד הקשה אביי שהרי נאמר על התורה באיוב "ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה", וודאי שאף אחד לא ידע את ערך התורה שהרי נאמר שם "לא ידע אנוש ערכה". וממילא לא משמע שנעלם הכוונה שהייתה ידיעה קודם לכן.

ולכן אמר אביי שצריך לבאר שלא הייתה כוונת רבי לידיעה ממש שהוא טמא, אלא שידע בדיני הטומאה ממה שלמד בבית רבו, ואף ידיעה כזו מספיקה כדי לחייבו קרבן אם נטמא בלא ששם אל ליבו ואחר כך נכנס למקדש בשוגג.

ושאל רב פפא את אביי אם אפילו כזו ידיעה נחשבת ידיעה באיזה אופן יתכן שלא תהיה כאן ידיעה בכלל, הרי כל אדם יודע שהנוגע בטומאה טמא. והשיב לו אביי שמדובר באדם שנשבה כשהוא תינוק לבין הנכרים ולא יודע מאום.

וצ"ע לרש"י שאם לא נגע בטומאה בלא ששם אל ליבו, אלא שמישהו האהיל עליו בלא ידיעה וכדומה
האם נחשב כשווגג גמור, ואם כן מה קושיית רב פפא.

במשנה הובאה שיציאות שבת שתיים שהן ארבע. ומביאה הגמרא את המשנה בשבת שאומרת שיציאות
שבת שתיים שהן ארבע בפנים, ושתיים שהן ארבע בחוץ. ושואלת הגמרא מדוע הבאנו כאן רק שתיים
שהן ד' ותו לא, ולא כמו שם שהביאה המשנה ב' שהן ד' בפנים וב' שהן ד' בחוץ.

ועונה הגמרא ששם שזה עיקר הלכות שבת המשנה מביאה גם את האבות וגם את התולדות, ואילו
כאן שהוזכרו הלכות שבת רק כבדרך אגב הביאה המשנה רק את האבות ולא את התולדות.

ודנה הגמרא מהן האבות ומהן התולדות, ואומרת הגמרא שאי אפשר לומר שההוצאות מרשות היחיד
לרשות הרבים הם האבות כי אם כן הרי שיש כאן רק שני אופנים לחייב ולא ארבע.

ומנסה הגמרא לומר שכוונת המשנה לעוד שני אופנים שיש בהוצאה, אך כאלו שהמוציא פטור עליהם,
וכגון שהעני עמד בחוץ ובעל הבית הניח בידו את הכיכר, והוא הוציא אותה החוצה, שאז הוא פטור כי
לא עשה עקירה מרשות היחיד אלא רק הנחה ברשות הרבים, וכן להפך כשבעל הבית הוציא את הכיכר
החוצה והעני נטל אותה מידו, שבעל הבית פטור כי לא עשה הנחה ברשות הרבים, אלא רק עקירה.
אך דוחה הגמרא שכפי שהביאה המשנה שנים שהן ד' במראות נגעים ושם כולם חייב עליהם קרבן, כך
צריך להיות גם בהלכות שבת שחייב על כולם, ולא שעל חלקם חייב וחלקם פטור.

ולכן ביאר רב פפא שהמשנה כאן הביאה רק את אלו שחייב עליהם, שהם שניים שהן ארבע ב' הוצאות
מרשות היחיד לרשות הרבים וב' הכנסות מרשות הרבים לרשות היחיד, ואילו במסכת שבת המשנה
הוסיפה גם את הד' אופנים שפטור עליהם שעשה רק עקירה או רק הנחה מרשות הרבים לרשות היחיד
ומרשות היחיד לרשות הרבים.

ושואלת הגמרא שהרי המילה יציאות משמעותה רק הוצאה לרשות הרבים, ולא משמע הכנסה לרשות
היחיד.

וביאר רב אשי שהתנא קורא אף להכנסה לרשות היחיד בשם הוצאה, וכפי שמצינו במשנה בשבת
שהמוציא מרשות לרשות חייב אף שמדובר שם גם על הכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד.

עמוד ב'

ושואלת הגמרא שאולי הכוונה שם רק להוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, ולא להכנסה, ועונה
הגמרא שאם כך הייתה המשנה צריכה לומר המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, ולא מרשות לרשות
ומרשות לרשות משמע שמדובר גם על הוצאה מרשות הרבים לרשות היחיד, שאף היא נקראת הוצאה.

ומבאר הגמרא שהטעם הוא מכיון שהתנא קורה לכל עקירת חפץ ממקומו בשם הוצאה.

ואמר רבינא שכך מדויק גם מהמשנה בתחילת שבת שאומרת יציאות שבת שתיים שהן ארבע בפנים
ושתיים שהן ארבע בחוץ, וממשיכה לפרש גם אופנים שבהם העני או בעל הבית מכניסים מרשות הרבים
לרשות היחיד, ורואים שאף הכנסה נקראת הוצאה.

ורבא ביאר את המשנה שאין הגרסא במשנה יציאות השבת שניים שהן ד' אלא רשויות שבת שהם
שנים שהן ד' והכוונה להוצאה והכנסה.

במשנה הובא שמראות נגעים הם שנים שהן ארבעה, ומביאה הגמרא את המשנה בנגעים שמפרטת
אלו מראות נגעים יש, שאומרת המשנה מראות נגעים שנים שהן ארבעה, בהרת עזה כשלג, שניה לה
כסיד ההיכל, שאת כצמר לבן (שהוא לבן יותר מסיד ההיכל אך פחות משלג), ושניה לשאת כקרום ביצה
(שהיא פחותה מכולם בלובנה).

ואמר ר' חנינא שהתנא של המשנה בנגעים סובר שלא כדעת רבי עקיבא, כי לדעת רבי עקיבא וודאי שאין ד' מראות הללו מחולקים לאב ותולדה ואב ותולדה, אלא שלבהרת אין תולדה, וב' התולדות הם של השאת. כיון שלדעת רבי עקיבא כל אחת מהמראות לבנה יותר מהמראה שתחתיה, והתבאר לקמן שכל אחת מהמראות מצטרפת רק למראה שקרוב אליה, אך לא למראה שרחוק ממנה, ואם מראות אלו היו מחולקים לאב ותולדה, לא היה מצטרף סיד היכל לשום מראה, כי אינו מצטרף לשאת ולתולדתה כי אינם חלק מהאב של השאת אלא של הבהרת, וגם לבהרת אינו מצטרף כי הוא רחוק ממראה הבהרת, כי יש ביניהם את מראה השאת, ומראה אינו מצטרף למראה שרחוק ממנו.

ושואלת הגמרא שאם כך אף קרום ביצה לא יצטרף לשום מראה, כי לסיד היכל לא יצטרף כי הוא אינו מאותו האב, ולשאת אף לא יצטרף כי הוא רחוק ממנה כי ביניהם יש את מראה סיד היכל.

ועונה הגמרא שלגבי שאת ותולדתה התבאר בפירוש בתורה שמצטרפים יחד כי נאמר "ולשאת ולספחת" וספחת הכוונה לתולדת השאת שטפלה לה.

אך מכל מקום מוכיחה הגמרא ממה שהמשנה אומרת את מראות הנגעים באופן של אב ותולדה שהמשנה אינה כדעת רבי עקיבא שסובר שלא מתייחסים למראות אלו כאב ותולדה.